

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Doplňující materiál k přednáškám z Teologie Nového zákona

Socio-rétorická kritika - komplexní exegetický přístup k Novému zákonu

1. Úvod k přednášce a její cíl:

Druhá část přednášky navazuje na předchozí přednášku o *rétorické kritice* a její metodologický postup. Socio-rétorická kritika je přiblížena na podkladě metodologie průkopníka metody V. K. Robbinse, který presentoval ve dvou níže uvedených knihách a jenž je dnes autorem, jehož postup je do značné míry uplatnitelný pro studium kulturní paměti Nového zákona. Doporučenou literaturou k přednášce jsou publikace Peter L. Berger, *Pozvání do sociologie. Humanistická perspektiva* (Barrister & Principal, Brno 2017) a Peter L. Berger, *Posvátný baldachýn. Základy sociologické perspektivy náboženství* (Barrister & Principal, Brno 2018), které napomohou posluchači ozřejmit chápání sociologie americkými badateli. Cílem přednášky je poskytnout metodiku socio-rétorické kritiky, která je uplatnitelná nejen na biblické texty.

2. Doporučené online přednášky k tématu:

<https://www.youtube.com/watch?v=5vxigujH1vk>
<https://www.youtube.com/watch?v=FYv3hrY067g>
https://www.youtube.com/watch?v=TyLJV6_mAQU
<https://www.youtube.com/watch?v=nyVpt5z1yEs>
<https://www.youtube.com/watch?v=Jd4cun2HvwY>
<https://www.youtube.com/watch?v=ST-um0H4dl8>

3. Doporučená literatura k tématu:

B. Witherington III, *The Acts of the Apostles: A Socio-Rhetorical Commentary* (Eerdmans, Grand Rapids 1998)

Text přednášky

Socio-rétorická kritika ve vztahu k NZ. Soci-rétorická analýza Vernona K. Robbinse – teoretické předpoklady, metodologie

Na propracování metodiky socio-rétorického přístupu k novozákonnímu textu nese nejvýraznější zásluhu V. K. Robbins. Z mnoha jeho pojednání, prezentujících otázky spojené s tímto kritickým přístupem, jakož i problematiku vztahu rétoriky, kultury a textu, jsou stěžejní dvě publikace *Exploring the Texture of Texts. A Guide to Socio-Rhetorical Interpretation* (1996) a *The Tapestry of Early Christian Discourse. Rhetoric, Society and Ideology* (1999),¹ v nichž autor rozpracovává jak exegetický postup, tak jeho reflexi, postavení a propojení s jinými výkladovými proudy, lingvistikou a literární

---

¹ Velmi přínosná je i další studie: Robbins, *Divine Dialogue and the Lord's Prayer: Socio-Rhetorical Interpretation of Sacred Texts* (*Dialogue* 28/1995, s. 117-146).

teorií. Orientaci a cíle „nového“ přístupu, jenž je nazýván *socio-rétorická kritika*, charakterizuje Robbins následovně:

„Socio-rhetorical criticism is an approach to literature that focuses on values, convictions, and beliefs both in the texts we read and in the world in which we live.“ ... „The hyphenated prefix ‘socio-’ refers to the rich resources of modern anthropology and sociology that socio-rhetorical criticism brings to the interpretation of a text. Social-scientific approaches – which study social class, social systems, personal and community status, people on the margins, and people in positions of power...“ ... „The term ‘rhetorical’ refers to the way language in a text is a means of communication among people. Rhetorical analysis and interpretation give special attention to the subjects and topics a text uses to present thought, speech, stories, and arguments (Mack 1990).“ ... „Thus socio-rhetorical criticism integrates the ways people use language with the ways they live in the world.“

„One of the most notable contributions of socio-rhetorical criticism is to bring literary criticism (Petersen 1978; Powell 1990), social-scientific criticism, rhetorical criticism (Watson and Hauser 1994), postmodern criticism (Moore 1992, 1994; Adam 1995), and theological criticism (Schneiders 1991) together into an integrated approach to interpretation.“²

Robbinsovo pojetí socio-rétorické kritiky si dává za cíl propojit interpretační přístupy, jež byly aplikovány odděleně, do souborného analytického přístupu, který nahlíží text jako na hustě utkané *pletivo* (a thickly textured tapestry). Jako spleť utkané pletivo obsahuje text komplex vzorů a obrazů, z nichž se při užití toliko jediného přístupu odhalí jen úzký řetězec pletiva. Avšak rozšířením interpretova úhlu pohledu se nabídne možnost rozkrýt mnohočetnost struktur, které texty utvářejí: 1) vnitřní struktura (inner texture); 2) intertextová struktura (intertexture); 3) sociální a kulturní struktura (social and cultural texture); 4) ideologická struktura (ideological texture); 5) posvátná struktura (sacred texture).³

1. VNITŘNÍ STRUKTURA (Inner Texture) - Vnitřní struktura textu je pozorovatelná například v opakování slov či užití dialogu mezi dvěma osobami, které si předávají informace a je strukturou média komunikace. V psaných textech sídlí ve verbální struktuře, je strukturou jazyka samého, a proto se analýza vnitřní struktury zaměřuje na slova jako nástroje komunikace. Toto stádium analýzy předchází „analýze významů“, která je předchozím krokem „reálné interpretace“ textu.⁴ Tato analýza pracuje toliko se základním smyslem slov a cílem je, aby interpret získal důvěrnou znalost slov, slovních vzorců, hlasů, struktur, prostředků a modů, které jsou kontextem významů a významových efektů, jež interpret analyzuje dalším čtením a výkladem textu. V centru pozornosti se ocitají tytéž výrazy, jež se opakují, tatáž prohlášení učiněná různými způsoby či řazení nových termínů, na nichž jsou stavěny závěry.

Analýza vnitřní struktury nachází v textu šest druhů vnitřních struktur: A) opakující se; B) progresivní; C) narativní; D) otevírající – střední – uzavírající; E) argumentativní; F) smyslově estetickou.⁵

A) Opakující se struktura a vzor – Sleduje výskyt slov a frází v jednotce, které se vyskytují více než jednou. Zahrnuje mnoho odlišných druhů gramatických, syntaktických, slovních nebo námětových

² Robbins, *Exploring the Texture*, s. 1-2. Obdobně formulováno v *The Tapestry of Early Christian Discourse*, s. 4-17.

³ Robbins, *Exploring the Texture*, s. 2-6; *The Tapestry of Early Christian Discourse*, s. 18-43, zvl. 27-40.

⁴ Robbins, *Exploring the Texture*, s. 7, 36.

⁵ Robbins, *Exploring the Texture*, s. 7-8. Robbins v tomto bodě podpírá svou metodiku americkou *novou kritikou*, ruským *formalismem* a francouzským *strukturalismem*. Jako pramen zde uvádí i S. Rimón-Kenan, *Narrative Fiction: Contemporary Poetics* (London 1983). (*The Tapestry of Early Christian Discourse*, s. 29).

fenoménů. Vzory opakování se vykladači vyjeví nejčistěji tehdy, když si nejprve označí opakovaná slova v textu a následně je zpracuje v systematickém diagramu.⁶

B) Progresivní struktura a vzor – Úzce navazuje na předchozí druh vnitřní struktury a sídlí v posloupnostech (sequences) slov a frází v jednotce. Slova se někdy střídají, proto je i zde nutný systematický diagram. Opakování samo je určitým typem postupu, neboť pohyb od prvního výskytu slova k poslednímu je v rámci diskursu postupem. Zaostření na postup skrze opakování vnáší do analýzy další dimenzi a opakující se položky jsou základními stavebními kameny postupu, neboť i diagram je výhodné budovat z opakujících se položek.⁷

C) Narativní struktura a vzor – Narativní struktura spočívá na hlasech (voices – názorech, míněních, jež často nejsou identifikovány se specifickým charakterem), které v textu zaznívají. Vypravěč může začít a pokračovat jednoduše „vyprávěním“, může uvádět ty, kteří konají či mluví, anebo zmínit psané texty, které „mluví“ (např. SZ). Narativní struktura obvykle zjevuje typ vzorce, který táhne diskurs programaticky vpřed. Typ řeči však může být vymezen i otázkami nebo příkazy, jež se opakují a ustanovují narativní vzor diskursu, jehož pomocí získává vykladač hlubší vhled do jednotek či scén diskursu.⁸

D) Otevírající – střední – uzavírající struktura a vzor – V případě této vnitřní struktury se jedná o povahu začátku, těla a konce sekce diskursu. Předchozí typy struktury (opakování, postup, vyprávění) pracují společně, aby vytvořily otevření, střed a uzavření jednotky textu. Pohledy na to, kdy dochází k otevření či uzavření jednotky se často liší, neboť i samo otevření může mít počátek, střed a konec, přičemž obdobně tomu je i se střední částí a ukončením. Je tedy nutné zdůraznit, že zde existuje mnoho variant této struktury.⁹

E) Argumentativní struktura a vzor – Studium této struktury odkrývá v diskursu četné druhy vnitřní argumentace. Diskurs prezentuje určitá tvrzení a podporuje je různými argumenty. Důvody vyjasňuje pomocí protikladů a mohou být přidány i protiargumenty. Jestliže kvalita popisů a přirovnání vede čtenáře k akceptování portrétu jako věrného, je to zdůvodnění kvalitativní, což nastává tehdy, když analogie, příklady a citace starověkých svědectví fungují přesvědčujícím způsobem. Čtenář je v příbězích i řečech přesvědčován argumentativními prostředky, které byly propracovány již starověkými řečníky (argumentativní náměty /*argumentative topics*).¹⁰

---

⁶ Opakování se v jednotce může projevit v námětech (vzkříšení, utrpení, naděje atd.), zájmenech, záporkách, ale třeba i spojkách. (Robbins - *Exploring the Texture*, s. 8-9).

⁷ Robbins, *Exploring the Texture*, s. 9-14. V *The Tapestry of Early Christian Discourse* hovoří Robbins o „Repetitive - Progressive Texture“ a oba typy vnitřní struktury pojednává zároveň (s. 46-50).

⁸ Robbins, *Exploring the Texture*, s. 15-19; *The Tapestry of Early Christian Discourse*, s. 53-58.

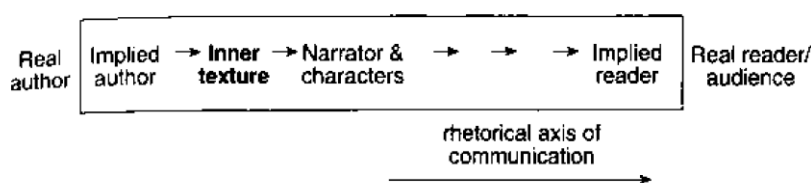
⁹ Robbins, *Exploring the Texture*, s. 19-21; Ve své druhé práci zaměřené na metodiku Robbins zaměřuje pořadí „narativní“ a „otevření – střed – uzavření“ struktury, což však na věci nic nemění, neboť tato Robbinsova práce je zaměřená na reflexi metodiky a její komparaci (inspiraci) se „sekulární“ literární kritikou, není popisem přímého pracovního postupu, jako publikace *Exploring the Texture*. (*The Tapestry of Early Christian Discourse*, s. 50-53).

¹⁰ Viz *Rhetorica ad Herennium* 4.43.56-44.57; Robbins proces přibližuje v následujících krocích: thesis, rationales /“A thesis and a rationale together make two-thirds of a logical syllogism. ...the first sentence in the rationale presents the minor premise of the syllogism and the thesis presents the conclusion. When one of the premises is present in the discourse, a reader or hearer is able to supply the missing premise. The full syllogism evoked by the thesis and the first sentence in the rationale produces the following syllogism: Unstated major premise..., Minor premise..., Conclusion... When these topics and figures appear in narrative, they produce two basic kinds of rhetorical progression: a - logical; b - qualitative.“; s. 22-23/, contrary with rationales, restatement of thesis with rationales, analogy, example and testimony of antiquity, conclusion. Velmi důležitou roli hrály citace psaných svědectví. Tomuto typu struktury věnuje autor mimořádnou pozornost. (*Exploring the Texture*, s. 21-29); *The Tapestry of Early Christian Discourse*, s. 58-64.

F) Smyslově estetická struktura a vzor – Doménou této struktury jsou smysly (senses), na které text působí a způsob, jakým je text ovlivňuje (myšlení, emoce, dotyk, zrak, zvuk, čich; rozum, intuice, představivost, humor, ironie atd.), přičemž diskurs může pracovat i s obrazy, které vyvolávají citění chladu, předkládá tvrdá fakta či abstraktní logiku. Počátečním bodem stanovení struktury vnitřního pletiva je určení odlišných „typu“ literatury (literární žánr textů souhrnně) a odlišných „forem“ literatury (kratší formy – např. přísloví, hádanky či podobenství apod.). Do oblasti smyslově-estetického pletiva však mohou patřit i historické popisy nebo filosofické eseje, které mají odlišnou smyslově estetickou strukturu, než např. dopisy. Jedná se zde o emocionální apely, které vykazují rozličnou míru osobního či formálního přístupu, což se projeví i v užití kratších forem.¹¹

Analýzu vnitřní struktury názorně demonstruje Robbins na textu 1 Kor 9 (a také na vybraných místech Markova evangelia /15,1 - 16,8; 10,17-22/).¹²

Vnitřní strukturu zkoumá Robbins i z pohledu vztahu mezi reálným a předpokládaným autorem či čtenářem / posluchačem, což znázorňuje i schematicky.¹³

2. INTERTEXTOVÁ STRUKTURA (Intertexture) – Intertextová struktura je výsledkem interakce jazyka textu s „vnějším světem“, konkrétně materiálními a fyzickými „objekty“, historickými událostmi, texty, zvyky, hodnotami, pravidly, institucemi a systémy. Text přizpůsobuje fenomény vně textu zvláštnímu jazykovému prostředí. Pro prostředí jazyka požaduje implicitní či explicitní představení si vnějších fenoménů a hlavním záměrem této analýzy je zjistit povahu a výsledek procesu konfigurace a rekonfigurace fenoménů ve světě vně textu. Text může napodobovat jiný text, ale s popisem odlišných lidí, jindy přeuspořádává dobře známou tradici, avšak končí nestejně či poskytuje jiné nasměrování pro víru a činnost. Někdy může text převrátit tradici otočením rétoriky předcházející situace a vytváří novou, rozdílnou dramatickou tradici. Výsledkem je text s bohatším zapracováním textů, kultur i sociálních a historických fenoménů. Intertextová struktura pokrývá spektrum, které zahrnuje: A) ústní – psanou; B) kulturní; C) sociální a D) historickou intertextovou strukturu.¹⁴

A) Ústní - psaná struktura - Zaobírá se pěti základními způsoby, jak jazyk textu užívá jazyk jiného textu. Jedná se o recitaci, rekontextualizaci, rekonfiguraci, narativní rozšíření a tématické vypracování. Tato struktura zaplétá do textu jiné texty, které leží vně původního, což mohou být

¹¹ Robbins zde pojednává členění B. Maliny, který se zaobírá popisem lidského chování v Novém zákoně a představuje tři odlišné interpretační zóny: *zone of emotion-fused thought*, *zone of self-expressive speech*, *zone of purposeful action*, do nichž jsou rozděleny rozličné tělesné orgány a specifické činnosti, které se k nim váží. (*Exploring the Texture*, s. 29-36); *The Tapestry of Early Christian Discourse*, s. 64-65.

¹² Robbins, *The Tapestry of Early Christian Discourse*, s. 65-95; Schéma rovněž teoreticky představují a aplikují na vybrané texty Markova evangelia E. P. Sanders, M. Davies, *Studying the Synoptic Gospels* (SCM Press, London 1989, 1994), s. 240-251, zvl. s. 244-251.

¹³ Robbins, *The Tapestry of Early Christian Discourse*, s. 29; Stejně schéma představuje J. M. Court, *Reading the New Testament* (Routledge, London 1997), s. 84. Mírně graficky odlišné, avšak se stejnými veličinami: K. Yamada, The Preface to the Lukan Writings and Rhetorical Historiography, in: Porter, Stamps (eds.), *The Rhetorical Interpretation of Scripture*, s. 171; Rimmon-Kenanová, *Poetika vyprávění*, s. 93. Autorem schématu je původně S. Chatman, *Story and Discourse* /New York 1978/ s. 151.

¹⁴ Robbins, *Exploring the Texture*, s. 40; *The Tapestry of Early Christian Discourse*, s. 96-97.

v kontextu Nového zákona výroky či díla řeckých básníků, nekanonický apokalyptický materiál či citace hebrejské Bible.

a) *Recitace* je dle Robbinse: „... transmission of speech or narrative, from either oral or written tradition, in the exact words in which the person has received the speech or narrative or in different words.“, která má sedm typů: aa) přesné opakování slov jiného psaného textu; bb) přesné opakování slov s jedním nebo více rozdíly; cc) vynechání slov takovým způsobem, že slovní šňůra (word-string) má sílu přísloví, maximy nebo autoritativního soudu; dd) recitace výroku užívající slov odlišných od autoritativního pramene; ee) recitace, která užívá některá narativní slova v biblickém textu a výroky z textu; ff) recitace narativu v podstatě vlastními slovy; gg) recitace, jenž sumarizuje rozpětí textu s rozličnými epizodami.¹⁵

b) *Rekontextualizace* prezentuje znění biblických textů bez explicitního prohlášení „stojí psáno“ v narativech či přisouzených řečech.

c) *Rekonfigurace* je převyprávění situace způsobem, který dělá pozdní událost novou ve vztahu k události předchozí. Jelikož je nová událost podobná předchozí, nahrazuje či osvětluje událost předchozí tím, že předchozí událost je naznačením novější.

d) *Narativní rozšíření* (narrative amplification) je produktem rozšířené kompozice, která obsahuje recitaci, rekontextualizaci a rekonfiguraci. Jako příklad uvádí Robbins chrie z Markova evangelia, jež jsou vloženy do Ježíšových úst a týkají se smrti a vzkříšení (Mk 8,31; Mk 9,31).¹⁶

e) *Tématické rozpracování* (thematic elaboration) je alternativou k narativnímu rozšíření (narrative amplification). Téma nebo otázka se vynořuje ve formě tezí či *chrie* blízko počátku jednotky a významy či významové efekty se rozestírají během argumentace, jak jednotka postupuje. Rozpracování zapracovává řadu východisek z textových, sociálních a kulturních tradic, které starověcí rétorové považovali za součást vypracování kompletního argumentu. Robbins se v tomto případě opírá o *Rhetorica ad Herennium* (2.18.28-19.30) a o Hermogenova *Progymnasmata*. Kompletní a perfektní argument obsahuje pět částí: tvrzení (ukazuje, co je zamýšleno dokazovat), důvod (obsahuje krátké vysvětlení a pokládá kausální základy pro tvrzení), důkaz důvodu (dotvrzuje význam doplňkových argumentů), zkrášlení (má za cíl zdobit a obohatit argument, který byl postaven důkazem; užívají se zde čtyři hlavní argumentativní figury, které jsou pro potvrzení zkrášlení velmi efektivní: argument z protikladu, argument z analogie, argument z příkladu, argument ze starověkého svědectví) a resumé (krátký závěr, jenž kompletuje části argumentu).¹⁷

Tématické rozpracování je způsob argumentace, který hraje centrální roli v raném křesťanském diskursu.¹⁸

B) Kulturní struktura – Znalost kultury je vnitřní znalostí. Tento druh znalostí je znám pouze lidem uvnitř zvláštní kultury nebo lidem, kteří studovali kulturu skrze určitý druh interakce s ní. V textu se kulturní vetkaná struktura projevuje odkazem či narážkou, anebo ozvěnou.

a) *Zmínka, odkaz či narážka* – V případě „zmínky“ (reference) se jedná o slovo či frázi, které ukazuje postavu nebo tradici známou lidem na základě tradice. Interpret může nalézt texty, jež ukazují významy přidružené k odkazům. U „narážky“ (allusion) jde o prohlášení, jenž předpokládá tradici,

¹⁵ Robbins, *Exploring the Texture*, cit. s. 41, 40-47.

¹⁶ Robbins, *Exploring the Texture*, s. 48-50 /rekontextualizace/, s. 50 /rekonfigurace/, s. 51-52 /narativní rozšíření/.

¹⁷ Robbins, *Pronouncement Stories From A Rhetorical Perspective*, s. 10-20, 25-27.

¹⁸ Robbins k tomu dokonce poznamenává: „Without this kind of intertextual argument, it is doubtful that Christianity would have become a powerful alternative to other Jewish groups at the time“. Jako příklad tohoto typu struktury nabízí Robbins Hermogenovo rozpracování chrie, v němž však vykládá potvrzení a zkrášlení jako argument z protikladu, z příkladu a z autoritativního svědectví. (*Exploring the Texture*, s. 52-58, cit. s. 58).

která existuje v textové formě, ale text je interpretován tak, že nedochází k recitaci jiného textu. V obou případech text vzájemně reaguje s frázemi, koncepty či tradicemi.¹⁹

b) *Ozvěna* – Je to slovo nebo fráze, které vyvolává či potencionálně vyvolává představu kulturní tradice, avšak neobsahuje slovo ani frázi, které pochází „nepopíratelně“ z jedné kulturní tradice. Ozvěna je jemná a nepřímá.²⁰

C) Sociální struktura – Znalost sociální struktury se získává pozorováním chování i veřejných materiálních objektů produkovaných jinými lidmi. Sociální znalost je snadno přístupná všem lidem skrze obecný vzájemný vztah, na rozdíl od znalosti kulturní, která vyžaduje důkladnou znalost užití jazyka a přenášení specifických tradic. Je rozdělena do čtyř kategorií: a) sociální postavení; b) sociální instituce; c) sociální kodex; d) sociální vztah.²¹

D) Historická struktura – Soustřeďuje se na události, které se přihodily ve specifickém čase a na specifickém místě. Termín „historický“ je běžně užíván způsobem, který nerozlišuje mezi historickým sociálním a kulturním fenoménem, což vede k nepřesnostem v analýze a interpretaci. V socio-rétorické kritice je užíván s odkazem k událostem. Sociální fenomén (který zahrnuje také politický a ekonomický), jakož i kulturní fenomén, jsou integrovány do „historických“ událostí. To znamená, že výklad historické události vyžaduje znalost sociálního, kulturního a ideologického fenoménu, jež jsou v ní zahrnuty.

a) *Rozmanitost údajů* – Analyzujeme-li historickou strukturu, je na místě otázka, zda je k dispozici pouze informace o události, anebo zda jsou přítomny i jiné popisy, nezávislé na těchto textových. Z toho vyplývá členění do následujících kategorií:

aa) Jedná se pouze o informaci o události. Je zde předpoklad, že informace je spolehlivá, žádné jiné nezávislé potvrzení informace není dostupné.

bb) Všechny popisy události, které existují, se jeví závislé na jednom prameni. „Čistě nezávislé“ popisy tedy neexistují.

cc) Nezávislé popisy souhlasí v základních otázkách.

dd) Nezávislé popisy obsahují významné odlišnosti.

b) *Povaha informace* – Na historických údajích jsou založeny rozmanité druhy informací. Analýza historické struktury vede k uvědomění si povahy dat, které jsou interpretovi dostupné. Jedná se o:

aa) historické zápisy, záznamy atd.

bb) literární diskurs – literární vyprávění, epistolární diskurs, řeči vyprávěcího charakteru.²²

Ústní-písemná, kulturní, sociální a historická struktura jsou neodlučitelné aspekty řady bohatě strukturovaných textů. Stavbu intertextové struktury se zaostřením na dialog, který nastává mezi texty v kontextu komunikace od autora ke čtenáři, znázorňuje Robbins také graficky:²³

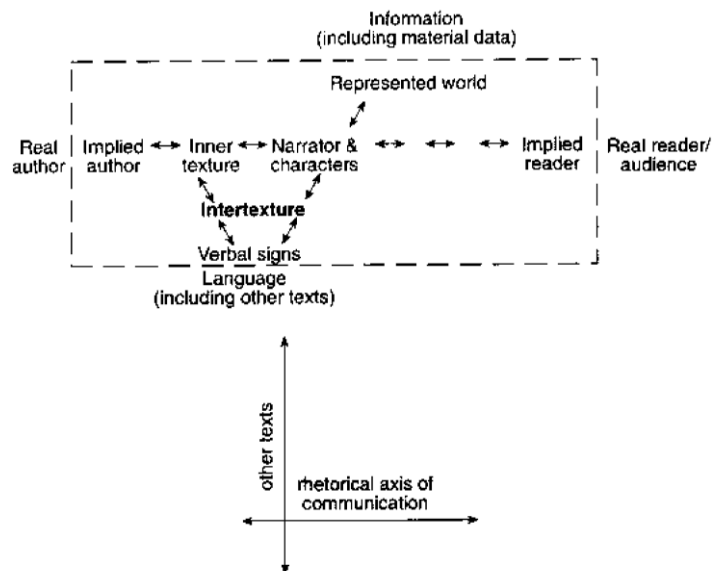
¹⁹ „In summary, references and allusions do not „recite“ any actual text of a story, nor do they recontextualize, reconfigure, elaborate, or amplify it .... Various texts rather than one text lie in background, with the result that interpreters regularly may disagree over whether or not a particular text lies in the background.“ (Robbins, *Exploring the Texture*, s. 59).

²⁰ „One person may hear it while another does not, and the speaker may or may not have directly intended the echo to go there. The result is that interpreters regularly will debate the presence or absence of a particular echo in the text under consideration.“ (Robbins, *Exploring the Texture*, s. 60, „cultural intertexture“, s. 58-62).

²¹ Robbins, *Exploring the Texture*, s. 62-63.

²² Robbins, *Exploring the Texture*, s. 63-70.

²³ Robbins, *The Tapestry of Early Christian Discourse*, s. 30-33, schéma s. 31, 96-143.

3. SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ STRUKTURA (Social and Cultural Texture) – Rozbor sociální a kulturní struktury zavádí interpreta do teorií sociologie a antropologie. Při řešení otázek spjatých s touto strukturou je nutné posoudit sociální a kulturní „umístění“ jazyka a typ sociálního a kulturního světa, který jazyk vyvolává a tvoří. Sociální a kulturní struktura je pozorovatelná ve specifických i běžných sociálních námětech a kulturních kategoriích. Specifické náměty ukazují, zda vypravěč vnímá svět jako zlý, jak by mohl být takovýto svět změněn, a předkládají v diskursu náboženskou odpověď světu. Běžné sociální a kulturní náměty ukazují vnímání kontextu, ve kterém lidé žijí ve světě. Sociální a kulturní systémy předkládané textem mohou být zásadně odlišné od systémů, v nichž žije sám interpret, což ho vede do cizího kulturního a sociálního světa textu. Finální kulturní kategorie odkrývají priority v textovém diskursu (legitimní, svatý, udatný atd.), jejichž analýza a interpretace dává poznat odlišnosti v kulturním kontextu a odhaluje jiné kultury v diskursu. Společně pak specifické i obecné sociální náměty a finální kulturní kategorie předvádějí sociální a kulturní strukturu textu a disponují potenciálem přesvědčit čtenáře, aby přijal tyto sociální a kulturní polohy a orientace spíše, než jiné.

A) Specifické sociální náměty – Texty se skutečnou náboženskou strukturou hovoří o světě specifickými způsoby. Může zde být ustanoven zvláštní vztah ke světu, výrazně odlišný od jiných textů. Každý druh sociální odpovědi zjevuje určitý typ sociální rétoriky. V rámci Nového zákona nachází Robbins v návaznosti na B. Wilsona, C. Geertze sedm takovýchto typů:

a) *Konverzionistická odpověď* – Svět je zkažený, neboť lidé jsou zkažení. Spasení je dosažitelné hlubokou supranaturální proměnou sebe sama.

b) *Revolucionářská odpověď* – Pouze destrukce světa (přirozeného světa) nebo jeho sociálního řádu je záchranou lidí. Musí se na tom podílet supranaturální síly, neboť lidé nedokážou zničit svět a následně opětovně stvořit nový.

c) *Introvertní odpověď* – Individuální odpověď na zlo světa. Reakcí je vzdání se světa a žití stažením se z něj.

d) *Gnosticko-manipulační odpověď* – Odmítá cíle společnosti. Zlo může být překonáno, jestliže se lidé zvládnou zdokonalovací techniky a budou užívat správné prostředky.

e) *Divotvorná odpověď* – Spasení nabírá podobu uzdravení, které je utišujícím prostředkem smutku a zárukou věčného života po smrti.

f) *Reformistická odpověď* – Sociální struktury světa jsou zkažené. Mohou-li být tyto struktury změněny, pak spasení může být přítomno ve světě.

g) *Utopická odpověď* – Cílem je ustanovit novou sociální organizaci společnosti, kde zlo bude eliminováno. Tato odpověď je aktivnější a konstruktivnější, než odpověď introvertní.

B) Běžné sociální a kulturní náměty – Jsou známy vědomě či instinktivně každému, kdo žije v daném sociálním a kulturním prostředí. Znalost těchto námětů může vykladači napomoci vyhnout se etnocentrické a anachronistické interpretaci, docenit hodnoty „středozemní společnosti“ (Mediterranean society) 1. století a nepřetížít výklad textu porozuměním, které je budováno na hodnotách soudobé evropské a severoamerické společnosti.

a) *Čest, vina a práva v dané kultuře* – V 1. století z hlediska mužské perspektivy byla otázka cti velmi důležitá. Robbins zde popisuje čest jako „přisouzenou“ a „získanou“ a všímá si i aspektu mužského (male) a ženského (female).

b) *Zdvojené a individualistické osobnosti* – Moderní individualismus nás vede k chápání sebe sama jako jedinečných, avšak také od jiných bytostí odloučených jedinců. V 1. století však byl jedinec vnímán jako zakořeněný v jiných jedincích.

c) *Zdvojenost, zákonné smluvní vztahy a dohody* - Nutné je si povšimnout tří typů kontraktů:

aa) *Zdvojený kontrakt* – neformální souhlas. Zavazuje dvojici smluvních partnerů spíše, než skupiny.

bb) *Kolegiální kontrakt* – symetrický vztah. Typ vzájemnosti mezi rovnými.

cc) *Ochránce - klient kontrakt* – asymetrický vztah. Zavazuje osoby výrazně odlišných sociálních postavení.

d) *Výzva - odpověď* – je typem sociální komunikace, ve kterém jsou poselství převáděna od pramene k příjemci. Výzva je zde vnímána jako požadavek vstoupit do sociálního prostoru jiného člověka, přičemž tento požadavek může být negativní nebo pozitivní. Dále je hodnoceno přijetí tohoto poselství a reakce na něj.

e) *Zemědělsky založené, industriální a technologicko-ekonomické výměny systémů* – Život dnešního člověka se odehrává v postindustriální, městsky orientované společnosti, což jsou podmínky naprosto odlišné od preindustriální, zemědělsky založené společnosti 1. století. Ve „středozemní“ společnosti 1. století panoval princip reciprocity, což byl klaný založený systém. Mezi členy rodiny byly věci a služby poskytovány volně (full reciprocity). Mezi členy bratrské linie v rámci klanu se poskytovaly protidary (weak reciprocity). S odlišným kmenem, v němž však bylo příbuzenstvo, fungoval vztah založený na kalkulacích a více se hodnotila cena protidaru (balanced reciprocity). Vně kmene končila vzájemnost, bylo možné smlouvat i podvádět (negative reciprocity). V centralizovaných komunitách probíhalo přerozdělování a existovalo i rozdělování z centrálního skladu.

f) *Venkované, řemeslníci, nádeníci a podnikatelé* – Každá skupina hraje v sociálním systému specifickou roli.

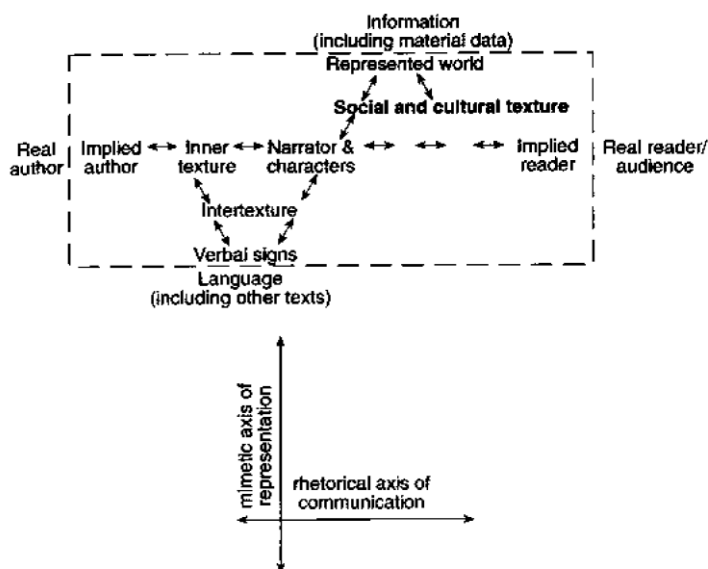
g) *Omezené, nedostatkové a nadbytečné věci* - Jednotlivé lokální skupiny měly své závazky ke společnosti. Požadavky venkovanů byly naprosto minimální a snažili se pochopit, že vše dobré je omezené (idea „limited good“). Roli v jejich životech hrály svátky.

h) *Zákony čistoty* - Ten, kdo byl nečistý, nebyl pro společenství vhodný, neboť způsoboval zmatek ve fungování sociální mapy, jelikož překročil hranice.

C) *Finální kulturní kategorie* – Popsal je již Aristotelés ve své *Rétorice* jako „finální náměty“ (*Ars of Rhetoric* – „final topics“). Jsou to ty náměty, které nejlépe identifikují kulturní umístění. Tyto náměty

umožňují členit lid v termínech dominantní kultury, subkultury, územní kultury, protikultury a prahové kultury, přičemž každá má odlišnou kulturní rétoriku, která nese zcela specifické rysy.²⁴ Názorné schéma sociální a kulturní struktury předkládá Robbins za pomoci grafické struktury P. Hernadiho, přičemž svou argumentaci opírá také o R. Barthesa, M. Bakhtina a K. Burkeho.²⁵

4. IDEOLOGICKÁ STRUKTURA (Ideological Texture) – Ideologické struktury věnuje Robbins značnou pozornost. Primárním subjektem ideologické analýzy a interpretace jsou lidé, sekundárním subjektem jsou texty jako produkty lidského psaní a čtení. Otázkou je sociální, kulturní a individuální umístění i perspektiva pisatelů a čtenářů. Zatímco se rozbor vnitřní struktury textu týká textu samého – slov, frází či klauzulí, ideologická struktura textu se pohybuje přesně na opačné straně spektra analýz, neboť se soustředí na názory, důrazy, předsudky, zájmy, přednosti či stereotypy pisatele a částečně i čtenáře. Preference a oblasti zájmu ideologické analýzy definuje Robbins následovně:

„The beginning place for ideological analysis and interpretation, therefore, is analysis and interpretation of me, the writer of this sentence, and you, the reader of this sentence. The second place for ideological analysis and interpretation is other people’s interpretation of a text in which we are interested. The third and last place for ideological analysis and interpretation is the text that is the guest in our interpretive conversation with each other.“²⁶

Více, než textové analýze, se ideologická analýza podobá analýze intertextové, neboť interpret je interaktivní, nahlíží text jako pisatel i jako čtenář. Hlavním rysem ideologické analýzy je zaostření na vztah jednotlivce (či určitého lidu) ke skupinám. Ideologii definuje Robbins jako integrovaný systém vír, předpokladů a hodnot, které reflektují potřeby a zájmy skupin nebo tříd v konkrétním historickém období.

A) Individuální umístění – V tomto bodě analýzy je nutné se spíše zaměřit na struktury mezivztahů, rozdělování a oceňování ve společnosti, než na hodnocení konkrétního jedince. Důležité je i

²⁴ Robbins, *Exploring the Texture*, s. 71-94; Robbins, *Rhetoric and Culture: Exploring Types of Cultural Rhetoric in a Text*, in: Porter, Olbricht (eds.), *Rhetoric and the New Testament*, s. 443-463; Mack, *A Myth of Innocence: Mark and Christian Origins*, s. 67-68, 155-156, 159-160, 195-199, 223-224.

²⁵ Robbins, *The Tapestry of Early Christian Discourse*, s. 33-36, schéma s. 35, 144-191.

²⁶ Robbins, *Exploring the Texture*, s. 95.

uvědomění si vlastní primární orientace, neboť osobní pohled je často ovlivněn dominantní kulturou i společností a je utvářen řadou faktorů, které během života působí.

B) Vztah ke skupinám - Pro řešení tohoto typu vztahu v rámci ideologické kritiky upřednostňuje Robbins taxonomii vypracovanou J. Boissevainem.

a) *Klika* – Je typem koalice, jejíž členové mají společný zájem a identitu. Členové kliky spolupracují každý s každým. Podle vztahů, které mezi sebou členové mají, je možné hovořit o „core members“, „primary members“ a „secondary members“.

b) *Gang* - Koalice centrovaná kolem samostatného vůdce.

c) *Akční skupina* – Skupina osob spojených za účelem dosažení zvláštního omezeného cíle.

d) *Frakce* – Koalice osob sdružených podle strukturálně rozmanitých principů, kolem osoby, která je v konfliktu s jinými osobami či osobou. Konflikt je politický či náboženský a vzniká v „opouzdrěných“ etnikách.

e) *Jednotlivá skupina* – Útvar s permanentní existencí. Skupina lidí se společnými zájmy, pravidly a povinnostmi, jež jsou založeny na rozmanitých a uznávaných principech.

f) *Historická tradice* – Osoby, které se k ní hlásí, vykazují společný zájem na interpretování Bible a světa (katolická, protestantská atd.).

g) *Mnohočetná historická tradice ve všech částech světa* – Vztahuje se k přístupu, jenž vědomě vztahuje novozákonní interpretaci nejen na křesťanství či judaismus, ale i na hinduismus, buddhismus, islám a původní americké náboženství.

C) Mody intelektuálního diskursu – Interpret přijímá způsob teologického, historického, sociologického, antropologického, psychologického nebo literárního diskursu, přičemž každý z těchto modů intelektuálního diskursu je zvláštním typem sociální produkce.

a) *Historicko-kritický diskurs* – Tento typ diskursu dominuje většině novozákonních komentářů. Přijímá způsob přesné historiografie, která umožňuje teologický vhled do Boží aktivity ve světě.

b) *Sociálně-vědecká kritika* – Rozvíjí se hlavně v posledních letech. Diskurs pracuje s výsledky sociální a kulturní antropologie. Klade si za cíl překonávat etnocentrismus a anachronismus.

c) *Nábožensko-dějinný diskurs* – Diskurs, jenž stojí v kontrastu k teologicko-historickému a sociálně-vědeckému diskursu. Užívá historicko-antropologické prameny, avšak komparativně. Je prezentován např. M. Eliadem.

d) *Nový historický diskurs* – Je možné ho označit jako postmoderní. Jeho představitelem je např. B. Mack, který užívá vhledy historiků náboženství (J. Z. Smith) i postmoderních kritiků (J. Derrida, M. Foucault).

e) *Postmoderní dekonstruktivní diskurs* – Další forma postmoderního diskursu, kterou prezentuje S. Moore na Markově evangelium.

D) Sféry ideologie – Ideologie se zaobírá lidským diskursem. Proto se diskuse o ideologii musí týkat textů, které obsahují lidský jazyk. Texty obsahují popisy diskursivních, ale i nediskursivních praktik. Ideologickou strukturu textu lze analyzovat třemi způsoby: analýza sociálního a kulturního umístění předpokládaného (implied) autora textu; analýza ideologie síly v diskursu textu; analýza ideologie ve způsobu intelektuálního v textu a v interpretaci textu.

a) *Ideologie v sociálním a kulturním umístění předpokládaného autora textu* – Jedná se o analýzu spektra sociálních a kulturních informací předpokládaného autora textu, jež jsou vloženy do textu. Pomocnými kategoriemi zde jsou předchozí událost, přirozené prostředí a prameny, populační struktura, technologie, socializace a charakter, kultura, zahraniční záležitosti, systémy víry a ideologií, politicko-vojenské zákonné systémy.

b) *Ideologie síly v diskursu textu* – Tento bod analýzy podepírá Robbins principy, které stanovila E. Castelli.

aa) Vymezit systém odlišností, které odlišují dominantní vrstvu od lidí v podřízeném stavu

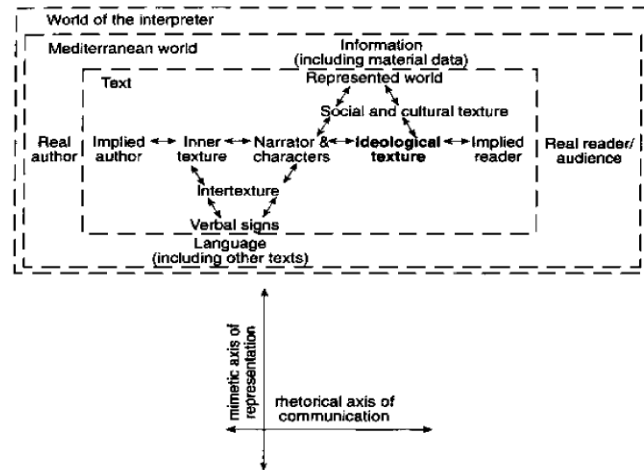
bb) Formulovat typy cílů, jež mají ti, kdo sledují činy jiných

cc) Identifikovat prostředky pro přenesení těchto vztahů do bytí

dd) Identifikovat formy institucionalizace síly

ee) Analyzovat stupeň logického odůvodnění síly vztahů

Poměrně komplikované schéma ideologické struktury představuje Robbins i graficky.²⁷

5. POSVÁTNÁ STRUKTURA (Sacred Texture) – Studium vztahů posvátné struktury má dlouhou historii. Interpreta v této oblasti analýzy zajímá, jakým způsobem texty hovoří o Bohu, božích a říší náboženského světa. Při analýze je nutné se zabírat následujícími aspekty této struktury:

A) Božstvo – Bůh může být na pozadí či v přímé pozici činů a řečí v textu. Tato struktura je říší teologie par excellence, neboť se jedná o povahu Božího činu a zjevení. Někdy se jedná o vztah k Bohu v textu, někdy Bůh hovoří a koná jako jiné charaktery v příběhu. Popsání přirozenosti (nature) boží může být prvním krokem při analyzování a interpretaci posvátné struktury textu. Bůh bývá také přítomný za scénou a pracuje paradoxními způsoby.

B) Svatá osoba – V křesťanství se jedná především o osobu Ježíše Krista, osobu zvláštním způsobem předurčenou a vybranou Bohem, která má výsadní postavení. Vyskytují se však i další postavy - kněží, farizeové, saduceové a znalci Písem, kteří mají status podobný svatým osobám. Popsat můžeme svaté osoby s vyšším a nižším postavením.

C) Duchovní bytí – V posvátných textech mají často božské či zlé bytosti podobu ducha spíše, než podobu člověka. Evangelia odkazují k andělům, démonům, nečistým duchům a ďáblu.

D) Boží dějiny – Posvátné texty předpokládají, že božské síly řídí celý historický proces a události k jistým výsledkům. V Novém zákoně tyto záležitosti spadají do oblasti eschatologie, apokalyptiky

²⁷ Robbins, *Exploring the Texture*, s. 95-119; Robbins, *The Tapestry of Early Christian Discourse*, s. 36-43, schéma s. 37, 192-236. Metodiku analýzy ideologické struktury předkládá i L. Thurén, ten se však opírá o moderní metodu analýzy argumentu vypracovanou Toulminem (Thurén, *On Studying Ethical Argumentation and Persuasion in the New Testament*, in: Porter, Olbricht /eds./, *Rhetoric and the New Testament*, s. 464-478). K ideologické struktuře dále D. Patrick, A. Scult, *Rhetoric and Ideology: A Debate within Biblical Scholarship over the Import of Persuasion*, in: Porter, Stamps (eds.), *The Rhetorical Interpretation of Scripture*, s. 63-83.

nebo historie spasení. Boží plán s lidskými bytostmi se skrže komplikovaný, ale stále pokračující proces nezadržitelně blíží k cílům vytyčeným Bohem.

E) Lidské vykoupení – jinou dimenzí posvátných textů je přenos pomoci od božských sil k lidským bytostem jako výsledek rituálů, praktik, událostí. Výsledkem je změna smrtelné přirozenosti (stavu existence), která vede ke smrti, do nesmrtelné přirozenosti, stavu, v němž se neumírá.

F) Lidská oddanost – Posvátná struktura textu zahrnuje portréty lidí, kteří byli věrní následovníci a příznivci lidí, kteří hráli hlavní roli při tom, jak se Bůh zjevil člověku. V křesťanství se jedná o učednictví.

G) Náboženská komunita – Jiným aspektem posvátných textů je vychovávání a formace náboženské komunity. V křesťanství to je otázka eklesiologie. Primární je vztah komunity k Bohu, dále pak vztah členů komunity mezi sebou a závazek lidí v komunitě k lidem vně.

H) Etika – Etika se soustředí na odpovědnost lidí myslet a konat pomocí určitých zvláštních způsobů, a to jak v běžných situacích, tak mimořádných. Tyto specifické způsoby jednání jsou motivovány závazkem k Bohu.

Úskalím mnohých analýz biblických textů je jejich „odhmotnění“ posvátného pletiva od opravdových lidských okolností života ve světě.²⁸

Jak je patrné z předchozích analytických postupů, uplatňovaných na jednotlivých strukturách, interpret dostává skrže Robbinsovu metodologii socio-rétorické kritiky do ruky nástroj, jenž mu má umožnit komplexní vnímání textu i světa lidí, kteří jsou s textem nedílně spjati. Ať už se jedná o autora či čtenáře textu a jejich světy, o informace, které text poskytuje, anebo jazyk, jímž je text psán, exeget, jenž programaticky uplatňuje zásady této interdisciplinární metody, je schopen rozmanité skutečnosti nahlédnout, interpretovat a případně s nimi vstoupit do dialogu. To vše je doloženo schematickým znázorněním, které umožňuje vztahy mezi jednotlivými činiteli náležitě promýšlet.

Od rétorické k socio-rétorické kritice – grafické modely komunikace

Základní rétorický model komunikace je možné znázornit pomocí horizontální osy, která představuje jednosměrnou řečovou komunikaci proudící od řečníka k posluchači.²⁹

Rhetor → Speech → Audience

Je-li však rozuměno biblickému procesu komunikace spíše jako procesu literárnímu, než jako procesu aktuální řeči, uplatňuje se spíše model následující:³⁰

Author → Text ↔ Recipients

Další model zachycuje rovinu, která míří od původního textu k jeho současné interpretaci. Interpret ani čtenáři zde nejsou jen pasivními příjemci:

Interpreter ↔ Text ↔ Readers

²⁸ Robbins, *Exploring the Texture*, s. 120-131.

²⁹ Schüssler Fiorenza, *Rhetoric and Ethic*, s. 123 („Rhetorical Model of Oral Communication“).

³⁰ Schüssler Fiorenza, *Rhetoric and Ethic*, s. 123 („Literary Model of Communication“).

„ ... but they also shape the text in and through the act of reading as meaning-making act. This observation applies also to the original historical recipients insofar as speakers or authors take their audiences into account when articulating a text. ... Since the Bible is a historical text, the history of its interpretation and the history of its effects (*Wirkungsgeschichte*) must also be taken into account.“³¹

Předchozí jednoduché rétorické, literární a interpretační modely komunikace jsou často různým způsobem doplňovány a teoreticky rozvíjeny pomocí „reader-response“ kritiky, teorie řečového aktu (*speech-act theory*) nebo sociálně historických analýz. Do schématu je zapracováván (literární) rozdíl mezi aktuálním historickým autorem (A – *actual historical author*) a implicitním textovým autorem (IA – *implied textual author*), dále rozdíl mezi skutečným historickým posluchačem (R – *actual historical audience*) a popsanými historickými příjemci (IR – *inscribed or textualized historical recipients*), přičemž musí být zachována původní historická a současná rovina interpretace. To vede k tomu, že je nutné rozlišovat mezi interpretem (I – *interpreter*) a popsaným interpretem (TI – *textualized or inscribed interpreter*), jakož i mezi všemi historickými rovinami výkladu dneška a biblické minulosti.³²

I-TI ↔ A-IA ↔ Text ↔ IR-R ↔ IR-R

Horizontální znázornění předchozích modelů komunikace je jen jednou dimenzí interpretace. Jelikož komunikace probíhá ve „světě“, nikoli ve vakuu, diagram se rozrůstá o vertikální osu (*vertical vector or axis, referential axis*), která zachycuje to, co text může rovněž vypovědět. Je zde nutné rozlišovat mezi historickými a symbolickými světy interpretů, autorů, příjemců či čtenářů biblického textu a textem zaznamenanými zápisy. Nutnost vertikální osy zdůvodňuje Schüssler Fiorenzová následovně:

„In short, the historical-social dimension of the rhetorical process cannot be diagrammed simply with the horizontal rhetorical axis of communication but it also needs a vertical axis of representation that can visualize the historical and symbolic world dimensions inscribed in texts and communication“.³³

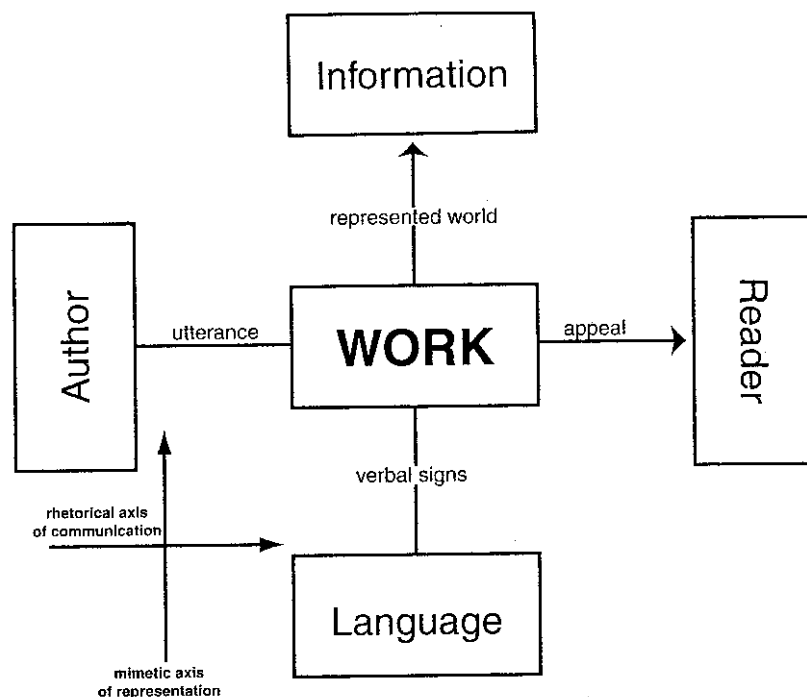
O grafické znázornění zmiňovaných skutečností se v termínech literární kritiky pokouší P. Hernadi a jeho schéma je označováno za „literární kompas“.³⁴

³¹ Schüssler Fiorenza, *Rhetoric and Ethic*, s. 123 („Interpretive Model of Communication“).

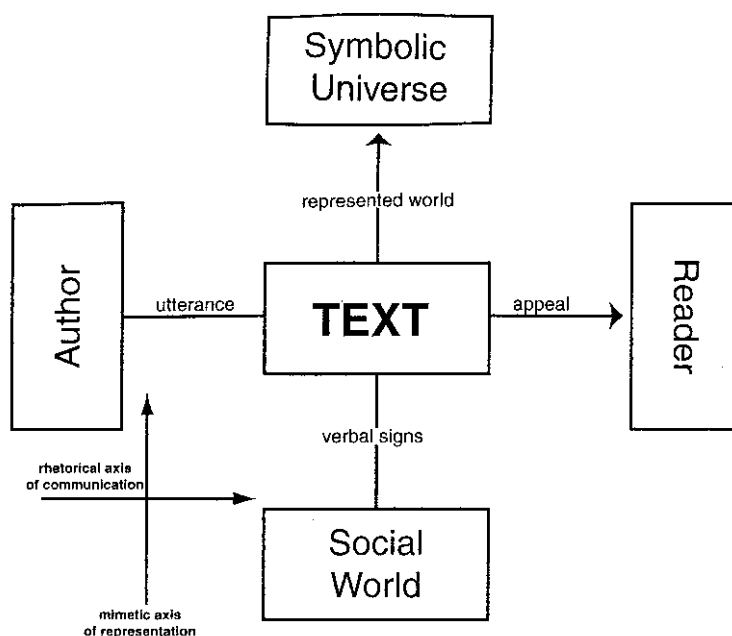
³² Schüssler Fiorenza, *Rhetoric and Ethic*, s. 124 („Expanded Rhetorical Model of Communication“).

³³ Schüssler Fiorenza, *Rhetoric and Ethic*, s. 124.

³⁴ P. Hernadi, „Literary Theory: A Compass for Critics“ (*Critical Inquiry* 3/1976, s. 369-386). Od Hernadiho přebírá schéma řada dalších interpretů, např. Robbins i Schüssler Fiorenzová, jež ho modifikují pro své exegetické potřeby.

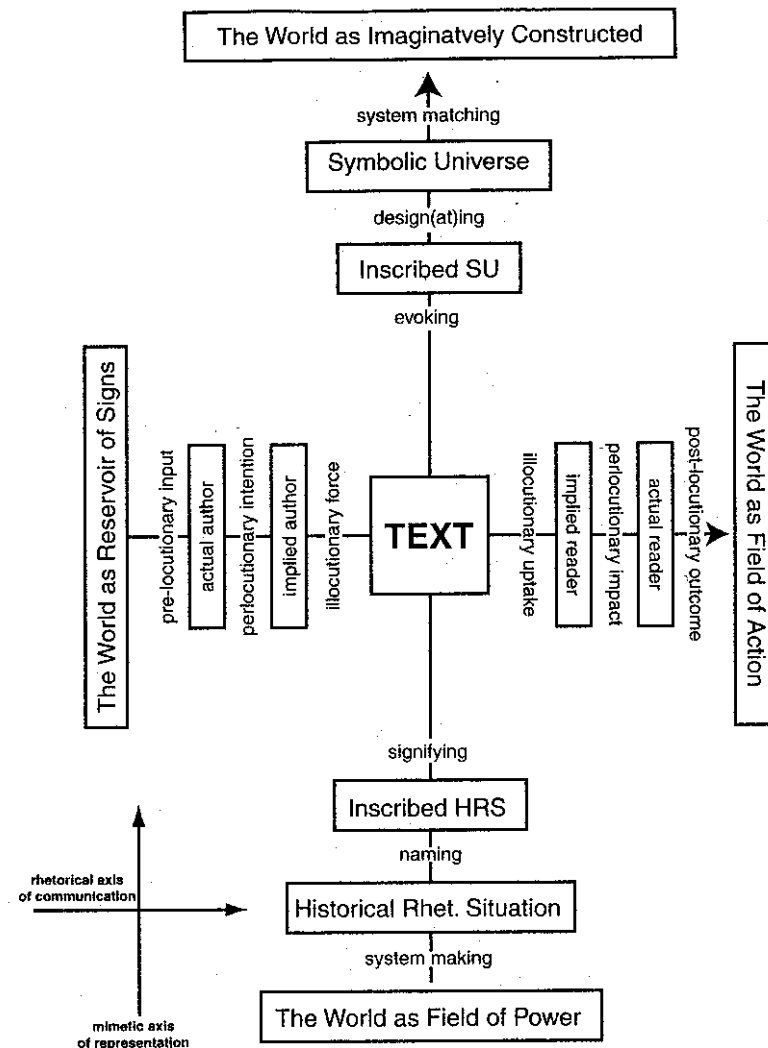
Doplnit Hernadiho model o „sociální svět“, jenž je pramenem všech lingvistických i jiných událostí, jakož i o porozumění jazyku jako cirkulujícímu mezi všemi čtyřmi poli komunikace – autorem, textem, čtenářem i světem, se pokouší Schüssler Fiorenzová:³⁵

Vzhledem k ose zobrazení (axis of representation) je nutné rozlišovat mezi aktuální rétorickou situací (S) a jejím zápisem či textualizací (IS), stejně jako mezi aktuální ideologickou situací nebo

³⁵ Schüssler Fiorenza, *Rhetoric and Ethic*, s. 126 („Rhetorical Revision of P. Hernadi's Compass“).

symbolickým světem (U) na jedné straně a popsáním (IU). Tato modifikovaná „mapa“ umožňuje vnímat jak biblickou, tak i současnou hladinu komunikace.³⁶

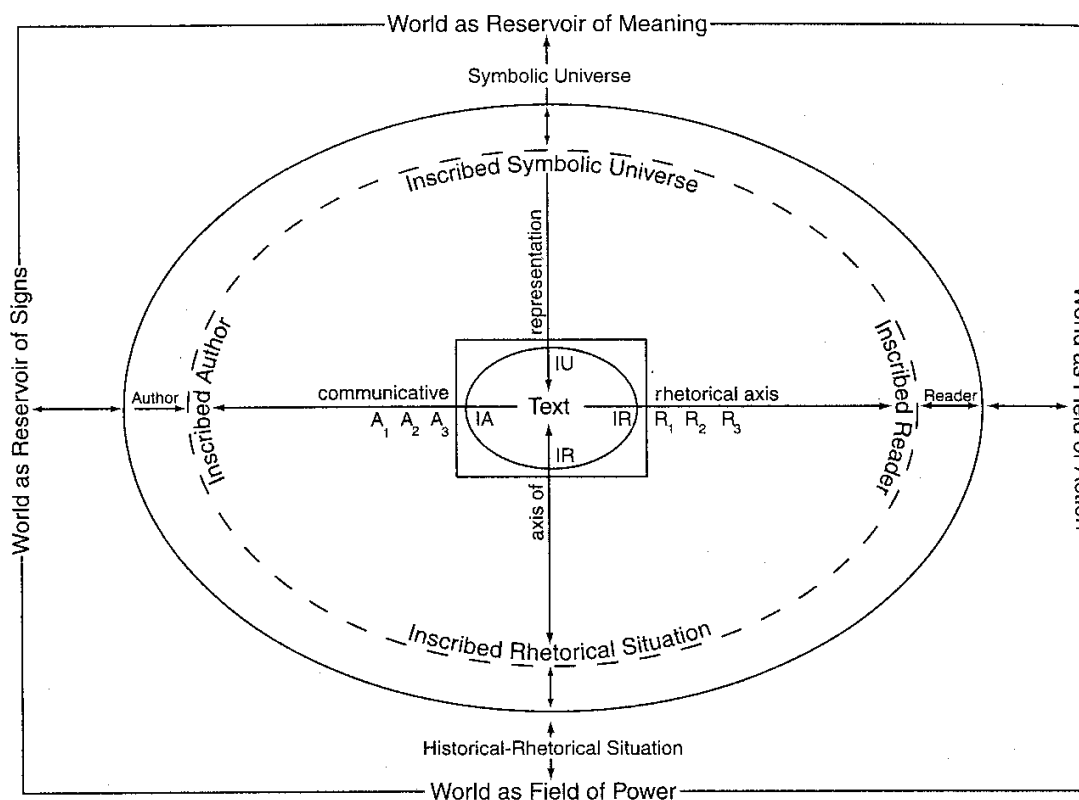

K „literárnímu modelu“ je však nutné poznamenat, že není dostačující při rozlišování mezi literárně-rétorickou a historicky-rétorickou rovinou komunikace. Obě osy rétorického modelu analýzy, jak komunikativně-horizontální, tak i representačně-vertikální, jsou ovlivňovány „světem“, který funguje „... as reservoir of signs, as fields of action, as networks of power, and as constructions of symbolic universes“.³⁷ Jazyk může konstruovat nebo zobrazovat odlišný svět, ale vždy to musí činit tak, že operuje a funguje ve světě „reálném“. Z toho plyne, že žádný čistě literární ani čistě historický model či mapa biblické rétorické interpretace nemůže stačit k vykreslení všech skutečností. Ač je Hernadiho model vybudován na teorii řečového aktu i na sémiotických teoriích, z hlediska teorie rétoriky nezohledňuje dle Schüssler Fiorenzové dostatečně popis rétorické situace a její dimenzi „světa“. V upraveném modelu, který Schüssler Fiorenzová nabízí, hraje klíčovou roli právě „svět“ či „realita“.

³⁶ Schüssler Fiorenza, *Rhetoric and Ethic*, s. 125, 127 („Expanded Rhetorical Compass“).

³⁷ Schüssler Fiorenza, *Rhetoric and Ethic*, s. 125. Pokračování citátu: „Rhetorical-textual transaction are never just linguistic-ideological but always also material practices. They do not just encompass the subject but also its world. Language is a part of the subject’s world, shaped by it and shaping it.“ (s. 125).

Není to tedy „jazyk“, „řeč“ či „slovo“, které hrají stěžejní roli pro Hernadiho, ale je to „svět“, jenž je rezervoárem „pole síly“, což primárně určuje významy, ideologie a symbolické světy osy reprezentace.³⁸

Jak vyplynulo z Robbinsovy analytické metody, tak i ze schémat prezentovaných Schüssler Fiorenzovou (za podpory Hernadiho), jež vtiskávají socio-rétorické kritice názornou podobu, fenomén „světa“ rozšířil hranice rétorické teorie o řadu oblastí, v nichž klasická řecko-římská rétorika zabírá jen vymezený prostor. Řada badatelů se však i přes tyto skutečnosti označení „socio-rétorická kritika“ brání či je neužívá a hovoří i nadále o „rétorické kritice“, „rétorice síly“ či „nové rétorice“ (v tomto případě není „nová rétorika“ vnímána jen jako označení pro dílo Perelmana a Olbrechts-Tytecové), přičemž zdůrazňují, anebo reflektují aspekty historické, sociální, diskursivní, ideologické, kulturní i další. Důvody pro pohled na rétorickou kritiku, která si je vědoma mnohosti faktorů ovlivňujících interpretaci a přesto je pro ni užíváno označení „rétorická kritika“, předkládá také následující citace:

„Rhetoric’s critical practices and theories reflect the wider social and cultural situations in which they were cultivated. Despite Western rhetorical handbooks that promoted the notion of rhetoric as a closed, self-perpetuating system, there never was a monolithic tradition of rhetoric or of rhetorical criticism (Bowman; Conley).“³⁹

Závěr

³⁸ Schüssler Fiorenza, *Rhetoric and Ethic*, s. 126, 128 („Complex Rhetorical Model of Interpretation“). Schéma zapracovává biblickou i současnou rovinu interpretace.

³⁹ Castelli, Moore, Phillips, Schwartz, *The Postmodern Bible*, s. 159; Amador, *Academic Constraints*, s. 294-305.

Socio-rétorická si našla řadu interpretů, stále ovlivňuje spektrum badatelů po celém světě a dnes na ni jistým způsobem navazují metody *socio-vědecká kritika* a *socio-kognitivní kritika*. Vernon K. Robbins je stále badatelsky aktivní a socio-rétorická kritika, byť třeba jen v některých svých aspektech, se stala standardem při posuzování kvality biblických či apokryfních textů.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Inovace předmětu *Teologie Nového zákona*

Zvýšení kvality vzdělávání na UK a jeho relevance pro potřeby trhu práce

CZ.02.2.69/0.0/0.0/16_015/0002362